

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження проблеми психологічного забезпечення інтенсивного навчання іноземної мови зумовлена як значним попитом освітянської практики в таких технологіях, так і недостатньою теоретико-методологічною та методичною їх опрацьованістю. Питання успішного володіння іноземною мовою набуває особливої уваги в інформаційному суспільстві сьогодення на вістрі соціальних трансформацій, процесів глобалізації та інтеграції, які значно підвищують вимоги до соціально орієнтованої комунікації на всіх етапах інституціонального навчання, професійної діяльності, у сфері міжособистісного та міжкультурного спілкування. Знання іноземної мови стало невід'ємною складовою компетентності будь-якого фахівця, саме тому викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах потребує покращення та удосконалення. В психолого-педагогічній науці ведеться пошук способів та методів, які б дозволили підвищити темпи навчання, не знижуючи його якості. Одним із шляхів реформування процесу навчання іноземної мови у вищій школі є його інтенсифікація, акцент на практичному володінні мовою з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей студентів.

Узагальнення як вітчизняних, так і зарубіжних досліджень (Ю. К. Бабанський, Б. Ц. Бадмаєв, І. Г. Белякова, Н. І. Бичкова, Л. Ш. Гегечкорі, Я. В. Гольдштейн, І. О. Зимня, Г. О. Китайгородська, О. О. Леонтьєв, Г. К. Лозанов, О. П. Околелов, В. В. Петрусинський, Н. В. Смирнов, І. Ю. Шехтер, Н. D. Brown, P. Pimsleur, J. C. Rischards, Н. Н. Stern та ін.) засвідчує, що незважаючи на певні здобутки в побудові різних технологій інтенсивного навчання іноземних мов, ця проблема залишається недостатньо опрацьованою в аспекті обмеженості широкого використання запропонованих підходів, відсутності психологічного розуміння інтенсивності та інтенсифікації, а також урахування особистісних особливостей тих, хто навчається.

Слід зазначити, що вирішення проблеми інтенсифікації навчання є нагальним для сучасної загальної та педагогічної психології, на що вказують різні вчені (В. О. Артемов, І. Л. Бім, Н. В. Баришников, Б. В. Беляєв, О. Ф. Волобуєва, Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез, І. О. Зимня, Г. О. Китайгородська, М. К. Кабардов, Б. А. Лапідус, О. О. Леонтьєв, С. Д. Максименко, Н. І. Стівба, А. В. Фурман, О. Я. Чебикін, G. G. Neufeld та ін.). Виходячи з цих та інших досліджень, можна стверджувати, що забезпечення інтенсивного навчання повинно ґрунтуватися як на загальноновизнаних, так і на суто специфічних підходах до організації цього процесу.

Враховуючи те, що розповсюджені підходи до інтенсивного навчання іноземної мови недостатньо адаптуються до умов навчально-професійної підготовки студентів, тобто відображаються переважно авторські позиції, що не можуть мати широкого застосування в системі навчальної діяльності студентів, постає питання про проведення досліджень, які б змогли змінити цю ситуацію на краще.

Зазначені обставини обумовили актуальність теми дисертаційного дослідження «Психологічні особливості інтенсивного навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів».

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики практичної психології Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського «Теоретико-методологічні основи становлення особистості психолога в системі фахової підготовки» (державна реєстрація № 0109U000192). Тема дисертації затверджена вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 3 від 25.10.2007 р.) та узгоджена бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 30.03.2010 р.). Автором досліджувалися психологічні особливості інтенсивного навчання іноземної мови студентів як компонент їх фахової підготовки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості інтенсивного навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів.

Завдання дослідження.

1. Проаналізувати та узагальнити психологічні та теоретико-методологічні підходи щодо організації, чинників, принципів, структури інтенсивного навчання.

2. Узагальнити психологічний зміст існуючих методів інтенсивного навчання іноземної мови.

3. Розробити програму емпіричного дослідження, обрати відповідну меті та завданням систему дослідницьких процедур, спрямованих на вивчення психологічних особливостей інтенсивного навчання іноземної мови студентів.

4. Емпірично визначити особистісні особливості студентів, що детермінують процес оволодіння іноземною мовою.

5. Розробити та апробувати в психолого-педагогічному експерименті емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови студентів.

Об'єкт дослідження – психологічні основи навчання іноземної мови студентів у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – психологічні особливості інтенсивного навчання іноземної мови студентів.

Гіпотези дослідження. Ми виходимо з припущень про те, що: лише адекватне психологічне забезпечення, яке передбачає поетапність, емоціогенність, посилення мотивації, обумовлює ефективність навчання іноземної мови; успішність оволодіння іноземною мовою залежить від індивідуальних особливостей суб'єкта навчальної діяльності; когнітивний, комунікативний та емоційно-мотиваційний компонент в структурі пізнавальної діяльності особистості є визначальними при побудові методу інтенсивного навчання іноземної мови.

Методи дослідження. Для реалізації завдань дослідження було підібрано комплекс взаємодоповнюючих, адекватних предмету методів:

- теоретичних (аналіз вітчизняних і закордонних наукових джерел, синтез концепцій та підходів до вивчення психологічних особливостей інтенсивного навчання, теоретичне моделювання);

- емпіричних (тестування, анкетування, спостереження, опитування, бесіди, метод експертних оцінок, експеримент та ін.);

- математико-статистичних (кількісний та якісний аналіз, метод множинної регресії, застосовувалися критерії асиметрії та ексцесу та параметричний t-критерій С'тюдента). Обробка результатів дослідження проводилась за допомогою комп'ютерної програми SPSS 13.0 for Windows.

Діагностичний комплекс склали як класичні, так і розроблені у співавторстві методики, що відповідають вимогам психометрики. Для дослідження особистісних особливостей студентів використовувались: «16-факторний особистісний опитувальник» (Р. Кеттелл); «Опитувальник формально-динамічних властивостей індивідуальності» (В. М. Русалов); «Опитувальник для виявлення співвідношення двох сигнальних систем» (Б. Кадиров); «Опитувальник емоційної зрілості» (О. Я. Чебикін); «Опитувальник мотивації» (В. К. Гербачевський); для оцінки іншомовних здібностей, лінгвістичних та комунікативних навичок та вмінь - створена «Методика діагностики рівня успішності оволодіння іноземною мовою».

Дослідження проводилось протягом 2006-2010 років. Всього ним було охоплено 440 осіб. В пілотажному дослідженні взяли участь 114 респондентів. До вибірки стандартизації увійшло 204 студенти. Основну вибірку формуючого експерименту склали 90 студентів першого курсу Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що:

- вперше розроблено емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови, в структурі якого виділено емоційно-мотиваційний, комунікативний та когнітивний компоненти; виявлено сукупність основних принципів (врахування індивідуально-особистісних особливостей; технологізація інтенсивного навчання; стимулювання активізації емоційно-комунікативного потенціалу та ін.) та умов (занурення та динамічність), дотримання яких забезпечує ефективність реалізації процесу інтенсивного оволодіння іноземною мовою;

- розширено знання про психологічні типи особистості, що обумовлюють успішність освоєння іноземної мови; описано їх психологічні ознаки;

- дістали подальшого розвитку уявлення про психологічний зміст процесу інтенсивного навчання, шляхи його індивідуалізації та оптимізації, підходи щодо організації інтенсивного навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання отриманих даних у практиці навчання як в системі фахової підготовки студентів, так і в межах навчального процесу в різних освітніх установах. Практичну цінність також представляє розроблена методика визначення рівня знань іноземної мови; розкриття спеціальних умов, що сприяють інтенсивному оволодінню мовою; створена тренінгова програма, яка базується на врахуванні цих та інших умов.

Основні результати дослідження впроваджені в систему підготовки студентів Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (акт №2 від 12 грудня 2012р.) та Євпаторійського інституту

соціальних наук Кримського гуманітарного університету (м. Ялта) (акт №16 від 12 березня 2013 року). Впровадження розробленого емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови здійснювалось в експериментальних групах в межах тематики фундаментальних досліджень Південного наукового центру Національної академії педагогічних наук України (акт №4 від 28 грудня 2012 року).

Особистий внесок здобувача полягає в теоретичному узагальненні стану досліджуваної проблеми, розробці програми дослідження, побудові та апробації емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови студентів, застосуванні статистичної обробки даних, узагальненні та інтерпретації отриманих результатів. В роботах, виконаних у співавторстві, автор на різних етапах створення психолого-педагогічної моделі здійснював реалізацію проміжних дослідницьких завдань.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження доповідались на міжнародних науково-практичних конференціях, конгресах, симпозіумах: «Революція в університетській освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє» (Одеса-Стамбул, 2007), «Методологічні засади практичної психології» (Переяслав-Хмельницький, 2008), «Актуальные вопросы современной психологии и педагогики» (Російська Федерація, Липецьк, 2009), «Личность и общество: проблемы философии, психологии и социологии» (Російська Федерація, Пенза, 2010), «Современные направления теоретических и прикладных исследований 2010» (Одеса, 2010), «Соціально-психологічні проблеми реформування вищої освіти в контексті європейського досвіду» (Луцьк, 2010), «Актуальні проблеми рекреаційної психології дитинства» (Одеса, 2012); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних та психолого-педагогічних дисциплін (Євпаторія, 2013); Міжвузівській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки» (Одеса, 2005), на засіданнях кафедр теорії та методики практичної психології, германської філології та методики викладання іноземних мов (2006-2012).

Публікації. Основний зміст і результати дослідження представлені в 14 наукових публікаціях, з них 6 статей у фахових наукових виданнях України.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури й додатків. Загальний обсяг становить 221 сторінку, основний зміст представлений на 178 сторінках. Робота містить 5 таблиць, 16 малюнків та 12 додатків, розміщених на 24 сторінках. Список використаної літератури складає 205 джерел українських і зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтована актуальність дослідження, визначена мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза, методи дослідження, розкрита наукова новизна та практичне значення роботи, представлені дані про апробацію основних положень дослідження, його результатів та публікації за темою дисертації.

У першому розділі «Аналіз теоретико-методологічних підходів щодо психологічного забезпечення інтенсивного навчання» досліджено психолого-

педагогічні витоки інтенсивних технологій, уточнено основні ознаки, принципи, чинники, аспекти, що характеризують інтенсивне навчання, узагальнено особистісні передумови успішного оволодіння іноземною мовою та ін.

Виходячи з аналізу доступної літератури, в історії побудови методів інтенсивного навчання умовно можна виділити два етапи: фрагментарно-схоластичний (кінець XIX ст. – 60-ті роки XX ст.), що обіймає окремі спроби педагогів та психологів покращити процес навчання й ефективність засвоєння інформації за допомогою різноманітних прийомів та розробок; та системно-утворюючий (60-ті роки XX ст. і до сьогодні), який власне кажучи і є відносно-завершеним при організації саме інтенсивного навчання.

Розкрито, що в сучасній науці можна виділити три підходи до розгляду процесу інтенсивного навчання: по-перше, номінальний, який окреслює сутність поняття інтенсифікації на основі тлумачних словників та довідкової літератури; по-друге, міждисциплінарний, що розглядає поширення змісту поняття залежно від сфери застосування (В. О. Артемов, С. І. Архангельський, Б. Ц. Бадмаєв, Ю. К. Бабанський, Б. В. Беляєв, П. Я. Гальперин, Л. Ш. Гегечкорі, Я. В. Гольдштейн, І. О. Зимня, Г. О. Китайгородська, З. Кольс, О. О. Леонт'єв, Г. К. Лозанов, С. Ю. Ніколаєва, О. П. Околелов, І. В. Петрівня, В. В. Петрусинський, Е. М. Сировський, М. М. Скаткін, Н. Ф. Тализіна, Г. О. Харлов, І. Ю. Шехтер, та ін); по-третє, авторський, в якому пропонується системне визначення, яке реалізується в роботі. Зважаючи на вищезазначене, в своєму дослідженні ми розуміємо інтенсивне навчання як процес, обмежений в часі, який забезпечує засвоєння значного обсягу інформації з максимальним ефектом запам'ятовування і відтворення її з боку тих, хто навчається, шляхом актуалізації психологічних можливостей особистості.

Виділено теоретико-методологічні аспекти, що покладаються в основу інтенсивного навчання: дидактичний, психофізіологічний, кібернетичний (В. В. Петрусинський); технологічний та гуманістичний (І. Г. Белякова) та ін. Виходячи з мети нашого дослідження, уточнено, адаптовано та розширено ці та інші аспекти щодо організації інтенсивного навчання: педагогічний (застосування інтенсивних педагогічних технологій, систем, методів, способів), психологічний (врахування індивідуальних та вікових особливостей особистості, активізація прихованих резервів, емоційного стану тих, хто навчається), технологічний (комплекс інструментів та засобів, за допомогою яких здійснюється інтенсифікація процесу навчання) та змістовний (знання, вміння, навички).

Доведено, що важливими чинниками при організації процесу інтенсивного навчання виступають: підвищення цілеспрямованості та інформативної ємності змісту навчання; активізація процесу навчання; удосконалення форм навчання; прискорення темпу навчальних дій; використання комп'ютерних та інших засобів (Ю. К. Бабанський), а також опора на такі принципи, як: мотивація, усвідомленість, програмована діяльність, оцінка засвоєння діяльності, пізнавальна самостійність, активність (О. П. Околелов). Для інтенсивного навчання важливими також є: принцип індивідуального навчання через групове, принцип поетапно-концентричної організації занять (Г. О. Китайгородська), принцип розширення навчально-пізнавальних можливостей та принцип системності (Г. О. Харлов) та ін.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (В. О. Артемов, А. Г. Атарщикова, Н. В. Баришников, Б. В. Беляєв, І. Л. Бім, О. Ф. Волобуєва, Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез, І. О. Зимня, М. К. Кабардов, Г. О. Китайгородська, Б. А. Лapidус, О. О. Леонт'єв та ін.) з'ясовано, що успішність оволодіння іноземною мовою залежить від особистісних особливостей: психотипологічного потенціалу суб'єкта, розвинених пізнавальних можливостей, загальноінтелектуальних і мовних здібностей, афективної сфери, стану мотивації та ін. Не менш важливими в цьому процесі можуть виступати гнучкість мислення, мотиви прагнення до успіху, тривожність, адаптивність, напруженість, самоприйняття, самооцінка, емоційна комфортність, стійкість та самостійність особистості.

У другому розділі – «Розробка психолого-педагогічного методу інтенсивного оволодіння іноземною мовою» – проведено пілотажне дослідження з метою глибшого вивчення досліджуваної проблеми, систематизовано вихідні психолого-педагогічні принципи та вимоги до побудови системного методу інтенсивного навчання іноземної мови, охарактеризовано основні структурні компоненти розробленого емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови, визначено психологічне та методико-дидактичне забезпечення та умови його реалізації, а також запропоновано методику діагностики рівня успішності оволодіння іноземною мовою.

Пілотажне дослідження здійснювалося на трьох вибірках: викладачі, студенти спеціальних та неспеціальних факультетів (всього 114 респондентів). Результати анкетування показали, що проблема інтенсивного навчання іноземної мови є актуальною, оскільки суспільство відчуває в цьому потребу; поняття „інтенсивне навчання” часто розуміється неоднозначно; викладачі та студенти, з одного боку, не в достатній мірі обізнані в інтенсивних технологіях навчання, а з іншого, – мають високу потребу в їх використанні; першочерговою метою інтенсивного курсу навчання іноземної мови повинно бути комплексне оволодіння вмінням розмовляти та розуміти іншомовне мовлення та ін.

На основі узагальнення різних інтенсивних технологій навчання іноземної мови умовно можна виділити три їх групи: по-перше, ті, що відносяться до так званих системних, які спираються на використання механізмів свідомості та підсвідомості та створення сприятливих психологічних умов навчання, їх ефективність перевірена часом (сугестопедагогічний метод Г. К. Лозанова, метод активізації резервних можливостей особистості Г. О. Китайгородської, емоційно-смысловий метод І. Ю. Шехтера, сугестокібернетичний інтегральний метод прискореного навчання дорослих В. В. Петрусинського, метод занурення А. С. Плесневича); по-друге, методи, які ми охарактеризували як фрагментарні, що передбачають лише свідоме засвоєння інформації, розраховані на більш тривалий термін навчання, їх результати більш відстрочені у часі (системно-компактний метод Г. О. Харлова та системно-комунікативний метод Р. Ю. Мартинової); по-третє, так звані інтеграційні, які реалізуються як самостійно, так і в комплексі з іншими (система емоційної регуляції навчальної діяльності, ритмопедія, гіпнопедія, релаксопедія, НЛП, рольові та інтерактивні ігри, комп'ютерні програми та ін.).

Розроблено психолого-педагогічну модель інтенсивного навчання іноземної мови, яка базується, по-перше, на комплексному підході, а також на ґрунті теоретико-методологічних та концептуальних уявлень щодо організації та побудови навчання (Ю. К. Бабанський, В. П. Беспалько, П. Я. Гальперін, С. У. Гончаренко, В. В. Давидов, Т. В. Кудрявцев, І. Я. Лернер, О. М. Матюшкін, Н. Ф. Тализіна, О. Я. Чебикін, І. С. Якиманська та ін.); по-друге, спеціальних системних концепцій та теоріях інтенсивного навчання (Л. А. Близниченко, Г. М. Бурденюк, В. В. Вахмістров, В. П. Зухарь, Г. О. Китайгородська, С. С. Лібіх, Г. К. Лозанов, В. В. Петрусинський, А. С. Плєсневич, Е. Г. Рейдер, А. М. Свядош, І. Є. Шварц, І. Ю. Шехтер та ін.); по-третє, опосередкованих та фрагментарних технологіях активізації пізнавальної діяльності (Я. М. Бельчиков, Р. Бендлер, М. М. Бірштейн, Т. Бьюзен, Дж. Гріндер, Д. Б. Ельконін, З. І. Манулейко, Є. І. Пасов, І. З. Посталовський, Л. М. Хромов, та ін.).

На основі вказаної моделі (рис. 1) побудовано емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови, реалізація якого передбачає опору на певні принципи (врахування індивідуально-особистісних особливостей, технологізація інтенсивного навчання, активізація емоційно-комунікативного потенціалу особистості та ін.) та умов (занурення в мовленнєве середовище та динамічність). Провідними в його структурі виступають емоційно-мотиваційний, когнітивний та комунікативний компоненти.

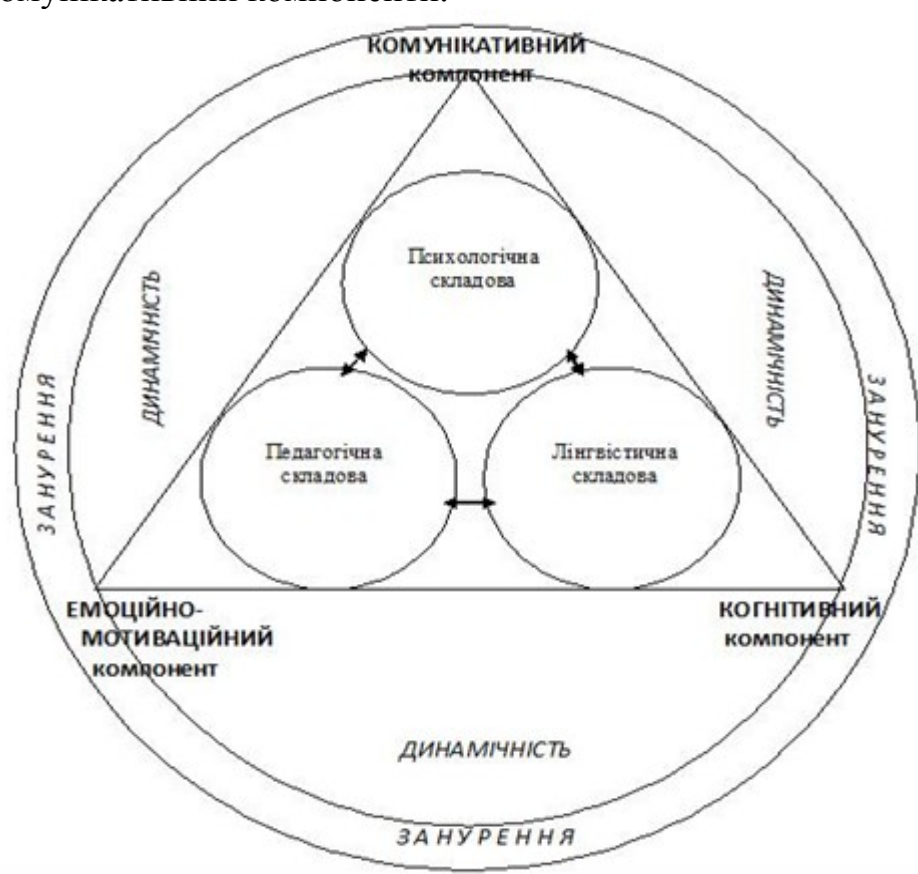

Рис. 1. Психолого-педагогічна модель емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови

Комунікативний компонент враховує закони мовленнєвої діяльності та лінгвістичні особливості реального спілкування при організації навчання. Емоційно-

мотиваційний компонент забезпечує максимальну мобілізацію позитивної пізнавальної активності. Когнітивний компонент активізує мисленнєві процеси, що задіяні для розв'язання мовленнєвих завдань. Основною формою реалізації даного методу виступає психолого-педагогічний тренінг.

Психологічне забезпечення запропонованого методу передбачає врахування особистісного потенціалу, формування мотивації, стимулювання динамічності та комунікативності, когнітивний розвиток, емоційну регуляцію, а також реалізацію різних специфічних прийомів, як то: сугестію, ритмостимуляцію, зняття бар'єрів в комунікації, психологічну оптимізацію тощо.

Педагогічне забезпечення даного методу відбувається за допомогою таких засобів, що сприяють системності, послідовності, індивідуалізації навчання, логічності та стислості представлення інформації, емоціогенності дидактичного матеріалу та ін.

Лінгвістичне забезпечення реалізується комплексним підходом до всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма) та наявністю необхідного англomовного матеріалу (базовий словник-мінімум, англomовні комп'ютерні програми, сюжетно-сміслові й лексико-стилістичні засоби, комплексні та авторські вправи, спеціально підібрані та розроблені тексти, матеріали для швидкочитання, схематичні таблиці пред'явлення граматичного матеріалу та ін.).

В цілому, запропонований емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови, що, по-перше, спрямований на створення умов для оволодіння базовим рівнем мови; по-друге, орієнтований на розвиток мовлення в елементарних життєвих ситуаціях; по-третє, дозволяє підвищити безпеку поведінки в іншомовному середовищі; по-четверте, створює відчуття впевненості в своїх здібностях; по-п'яте, надає можливість сформувати первинні навички мовлення як основу для подальшого його розвитку; по-шосте, забезпечує умови успішності навчання, що стимулюють подальшу мотивацію до оволодіння мовою.

Для оцінки ефективності освоєння іноземної мови побудовано процедуру, що дозволяє виявити та кількісно оцінити такі показники, як: прогностичний, який включає особливості проявів уваги, пам'яті, мислення, сприймання; лінгвістичний – оцінює наявні граматичні та лексичні вміння й навички; комунікативний – відображає іншомовні комунікативні вміння. Вказана діагностична процедура також містить загальновідому лексику, що дозволяє інтуїтивно виконувати тестові завдання. Основною метою її розробки була компактність проведення тестування. Перевірка тесту на валідність та надійність здійснено за допомогою методу поділу навпіл, паралельного тесту, тест-ретесту. Вибірку стандартизації склали 204 студенти молодших курсів неспеціальних факультетів. В якості паралельного тесту використано методику мовного інтелекту Х.Зіверта. Виконана в цьому аспекті робота підтвердила валідність та надійність запропонованої нами методики діагностики успішності оволодіння іноземною мовою.

У третьому розділі – «Апробація емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови в системі навчально-професійної підготовки студентів» – описано процедуру організації дослідження (добір адекватних діагностичних методів, репрезентативної вибірки, розподіл досліджуваних на

групи). Окреслено умови та етапи проведення психолого-педагогічного експерименту, проведено відпрацювання запропонованого методу у коригуючій групі, проаналізовано психологічні особливості та здібності студентів, залучених до формуючого експерименту. Наведено результати апробації емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови та представлено психолого-педагогічні та науково-методичні поради щодо впровадження методу в практику навчально-професійної діяльності студентів.

Емпіричне дослідження проводилось в чотири етапи. На першому етапі здійснювався відбір адекватних меті методик, які діагностують індивідуально-психологічні особливості особистості в комунікативній, інтелектуальній та емоційно-мотиваційній сфері. На цьому ж етапі була визначена репрезентативна вибірка дослідження. На другому етапі ефективність розробленого методу перевірялась у «коригуючій» групі, вносились уточнення, поправки, удосконалення в запропонований інтенсивний курс навчання іноземної мови. На третьому етапі вивчались та аналізувались індивідуально-психологічні особливості, після цього були сформовані контрольна та експериментальна групи, в яких проводився психолого-педагогічний формуючий експеримент з інтенсивного навчання іноземної мови на початковому етапі. На четвертому етапі аналізувалися та узагальнювалися отримані результати.

Попередня апробація розробленого методу була проведена у «коригуючій» групі в кількості 15 студентів, які демонстрували низькі знання з іноземної мови. Мета цього етапу полягала в експериментальній перевірці ефективності процесу навчання іноземної мови за розробленим методом. Результати експерименту в «коригуючій» групі визнані нами задовільними, оскільки вихідний рівень лексико-граматичних знань становив близько 80% у порівнянні з вхідним – 20%.

До складу контрольної та експериментальної груп увійшли студенти з низьким рівнем іншомовних знань та мовленнєвих вмінь. Використовуючи типологізацію, експериментальна група була поділена на декілька підгруп (емоційна, мотиваційна, інтелектуальна та комунікативна) задля індивідуалізації процесу навчання. Критерієм для формування підгруп було домінування певних психологічних характеристик, значущість яких встановлена базуючись на змісті структурних компонентів створеного емоційно-комунікативного методу.

Апробація зазначеного методу здійснювалась протягом двох місяців. Тренінгові заняття тривалістю 3 години проводились 3 рази на тиждень (72 години). Інтенсивний курс оволодіння іноземною мовою, в першу чергу, був спрямований на розвиток усного мовлення (формування комунікативних вмінь, лексичних і граматичних навичок, розуміння), а також на оволодіння первинними вміннями читання та письма. Тематичний зміст занять в групах був однаковий і складався з чотирьох циклів тривалістю 18 годин кожний: «Я в соціумі», «Побут», «Орієнтація в просторі та часі», «Дозвілля та культурне життя». Навчання здійснювалося за так званою «круговою системою обертів», яка відтворює специфіку кожного компонента методу окремо та в поєднанні з іншими. Реалізація змістових компонентів відбувалася циклічно з певними підйомами та спадами до того моменту, поки не було досягнуто потрібного результату. Кожна фраза ставала

відчуттям та дією, усвідомленням і розумінням. Ми спирались на фактори підсвідомого сприйняття іншомовного мовлення, тому з самого початку навчання переважно здійснювалось на іноземній мові. Незважаючи на активне занурення, темп навчання був індивідуально-орієнтованим, тобто студенти за допомогою викладача самі визначали темп. В контрольній групі навчання здійснювалось за компактно-системним методом Г. О. Харлова. Але необхідно підкреслити, що і в контрольній, і в експериментальних групах використовувались вправи з високою комунікативною цінністю.

В результаті апробації емоційно-комунікативного методу було виділено певні типи особистості студентів, що відображали особливості оволодіння іноземною мовою (комунікативний, мотиваційно-цілеспрямований, емоційно-оптимістичний, інтелектуальний), а також проблеми і переваги кожного з них.

Слід зазначити, що найвищі показники успішності оволодіння іноземною мовою виявилися в студентів, віднесених до комунікативного типу. Виявлено ознаки, характерні для представників цього типу: легкість в спілкуванні, відкритість, комунікабельність, дипломатичність, екстравертованість, схильність орієнтуватися на групові норми; високий самоконтроль, реалістичність, врівноваженість, стійкі інтереси; незалежність; відповідальність, дисциплінованість, старанність; добре розвинені пізнавальний мотив і мотив змагання, емоційна зрілість, експресивність, емпатія, саморегуляція та ін. Як було встановлено, найбільший вплив на них здійснили завдання, спрямовані на створення проблемних ситуацій та на навчання усного мовлення. Яскравим прикладом таких вправ були рольові ігри, навчальне караоке (озвучування по ролям відеоряду), проекти, «сократівський» діалог, інваріантні та варіантні етюди та ін.

Студенти, віднесені до мотиваційно-цілеспрямованого типу освоєння мови, добре опанували лексико-граматичні та комунікативні навички та вміння. Найсуттєвішими психологічними ознаками даного типу були високі показники пізнавального мотиву, мотиву уникнення, мотиву змагання, мотиву самоповаги, оцінки рівня вже досягнутих результатів, оцінки власного потенціалу, рівня мобілізації зусиль, необхідних для досягнення результатів. В них також були достатньо розвинені емоційна зрілість, саморегуляція та емпатія, високий контроль бажань та самоконтроль поведінки та ін. Саме тому студенти даної групи успішно проявили себе у вправах, які мали чіткі цілі, мотиви та очевидні результати діяльності, до яких відносились: читання та обговорювання прагматичних текстів інформаційно-пізнавального характеру, рольові та ділові ігри.

У студентів, віднесених до емоційно-оптимістичного типу оволодіння мовою, також простежувався добрий розвиток всіх показників успішності освоєння мови. Представники зазначеного типу характеризувалися вираженою емоційною зрілістю, експресивністю, емпатією, психомоторною, інтелектуальною та комунікативною емоційністю, саморегуляцією, добре розвиненими внутрішнім та пізнавальним мотивом, ініціативністю, проникливістю, хитрістю, честолюбством, екстравертованістю та ін. Серед найефективніших вправ слід відзначити емоційно-інтонаційні «гойдалки», ідіоматичні імпровізації, емоційно насичені полілоги, «карусель» та «рухома шеренга», «портфоліо» та ін.

У студентів, що є представниками інтелектуального типу, найкраще розвинулися лексико-граматичні навички. Характерними ознаками цього типу були високі загальні мисленнєві здібності, широкі інтелектуальні інтереси, здатність вирішувати абстрактні задачі, швидко навчатися, відзначалися кмітливістю, наполегливістю та освіченістю. Вони також мали розвинену саморегуляцію, але низький рівень емоційної зрілості та експресивності. Тобто такий тип орієнтований на логічне засвоєння інформації і проявляє успіх у комунікації лише після опрацювання певного вокабуляру та граматики. В цій групі ефективними виявились такі вправи, як: брейнстормінг, або мозковий штурм, складання когнітивних та концептуальних карт, розв'язання проблемних завдань, лінгвістичні ігри, проведення круглих столів та дебатів та ін.

В процесі експерименту також було доведено, що незалежно від виділених типів у всіх групах студентів провідними під час навчання виступали емоційно-комунікативні особливості, а суттєвим фактором їх стимуляції були комунікативні вправи практичного застосування, що дозволяло інтенсифікувати процес навчання.

Як видно з наведених даних (табл. 1), у представників інтелектуальної, комунікативної, емоційної, мотиваційної груп всі показники більш розвинені після експерименту в порівнянні з контрольною групою. Особливо це стосується змін у комунікативних вміннях.

Таблиця 1

Дані середніх значень та статистично значущі відмінності між показниками успішності оволодіння іноземною мовою в різних групах до та після експерименту

Група		Показники успішності оволодіння іноземною мовою					
		І показник (діагностичний)		II показник (лінгвістичний)		III показник (комунікативний)	
		до	після	до	після	до	після
Контрольна	$\bar{x}$	4,9	6,0	5,1	6,2	3,3	4,6
	t	9,6		6,1		9,0	
	p	0,001		0,001		0,001	
Інтелектуальна	$\bar{x}$	5,3	7,5	6,3	8,7	3,8	6,8
	t	9,6		6,5		8,8	
	p	0,001		0,001		0,001	
Мотиваційна	$\bar{x}$	5,7	6,7	4,8	7,2	3,0	6,6
	t	3,2		8,1		17,9	
	p	0,01		0,001		0,001	
Емоційна	$\bar{x}$	4,7	7,1	5,7	7,8	3,9	7,2
	t	9,1		7,0		19,4	
	p	0,001		0,001		0,001	
Комунікативна	$\bar{x}$	5,3	7,9	5,5	8,2	3,8	8,0
	t	19,4		17,4		24,7	
	p	0,001		0,001		0,001	

Високі значущі відмінності між всіма показниками в експериментальних групах свідчать про те, що запропонований емоційно-комунікативний метод

інтенсивного навчання іноземної мови виявився ефективним та може застосовуватись на практиці для інтенсифікації навчального процесу.

Також можна констатувати, що це відбулося завдяки урахуванню індивідуально-психологічних особливостей студентів та належного психолого-педагогічного підґрунтя, яке здійснювалося шляхом: занурення в емоційгенні екстремальні ситуації та мобілізації внутрішніх ресурсів для орієнтації в мові; посилення комунікативного резерву за рахунок соціальної взаємодії з партнерами по групі з урахуванням фактора статевих відмінностей; презентації словникового запасу за способом розв'язання проблемних ситуацій, здійснюваного багатоканально по «круговій системі», тобто із залученням слухового, зорового, тактильного та інших аналізаторів, а також свідомих та підсвідомих форм подачі інформації, які викликали емоційний резонанс; створення умов позитивного стимулювання найменших результатів; організації інтенсивної безперервної комунікативної діяльності з певними паузами для осмислення; представлення навчальних завдань, що мають суто практичну орієнтацію; включення експресивно-динамічного компонента при розв'язанні задач та ін.

Після проведеного формуючого експерименту були запропоновані методичні поради щодо реалізації інтенсивного навчання іноземної мови за емоційно-комунікативним методом. Описано основні принципи, мету, структуру та вправи психолого-педагогічного тренінгу, а також засоби та способи сугестивного впливу та представлення інформації.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми інтенсивного навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів. Розробка цієї проблеми передбачала уточнення змісту інтенсивного навчання та основних підходів до його організації, теоретичне обґрунтування моделі такого навчання, узагальнення особистісних чинників успішності оволодіння іноземною мовою, а також розробку та апробацію емоційно-комунікативного методу інтенсивного навчання іноземної мови.

1. У роботі на підставі теоретико-емпіричного дослідження проблеми інтенсивного навчання іноземної мови показана її як теоретична, так і практична актуальність та багатоаспектність. Розширено розуміння інтенсивного навчання, яке характеризується як процес, обмежений в часі, що забезпечує засвоєння значного обсягу інформації з максимальним ефектом запам'ятовування і відтворення її з боку тих, хто навчається, шляхом актуалізації психологічних можливостей особистості.

2. Теоретично виділено особистісні чинники успішності оволодіння іноземною мовою: розвинені пізнавальні можливості, інтелектуальні та мовні здібності, афективні особливості, стан мотивації, ставлення до мови і до практики оволодіння нею тощо. Конкретизовані особистісні чинники в таких психологічних характеристиках, як: гнучкість мислення, вираженість прагнення до успіху, адаптивність, самоприйняття, емоційний комфорт, самостійність та усталеність інтересів особистості, рівень її тривожності та самооцінки.

3. Узагальнення психологічного змісту існуючих методів інтенсивного навчання іноземної мови дозволило умовно виділити серед них системні, фрагментарні та інтеграційні. Перші спираються на використання механізмів свідомості та підсвідомості, створення сприятливих психологічних умов навчання (сугестопедагогічний, емоційно-смысловий, занурення, активізації резервних можливостей особистості, а також сугестокібернетичний інтегральний метод прискореного навчання дорослих). Другі передбачають лише свідоме засвоєння інформації, розраховані на більш тривалий термін навчання (системно-компактний, системно-комунікативний). Останні реалізуються як самостійно, так і в комплексі з іншими (система емоційної регуляції навчальної діяльності, ритмопедія, гіпнопедія, релаксопедія, НЛП, метод Silent way, рольові та інтерактивні ігри, комп'ютерні програми та ін.).

4. Розроблено методику діагностики рівня успішності оволодіння англійською мовою на початковому етапі навчання, за допомогою якої можна встановити особливості прогностичного, лінгвістичного та комунікативного показників. Перший відображає особливості проявів пізнавальних процесів – уваги, пам'яті, мислення, сприймання; другий – наявні граматичні та лексичні вміння й навички; третій – іншомовні комунікативні вміння.

5. Умовно виділено чотири типи студентів в аспекті оволодіння іноземною мовою: мотиваційно-цілеспрямований, емоційно-оптимістичний, комунікативний та інтелектуальний. Описано психологічні ознаки кожного типу. Для представників мотиваційно-цілеспрямованого типу характерними є вираженість пізнавального мотиву та мотиву змагання, а також самоповага, ініціативність, адекватна оцінка власного потенціалу та досягнень, сміливість, екстравертованість, самоконтроль, психомоторна ергічність, активність. Студенти цієї групи відрізнялися також емоційною зрілістю, саморегуляцією, емпатійністю та ін.

Представників емоційно-оптимістичного типу, в першу чергу, вирізняють емоційна зрілість, експресивність, емпатійність, психомоторна, інтелектуальна та комунікативна емоційність, саморегуляція. Їм притаманні різні, інколи навіть діаметрально протилежні, мотиваційні спонукання – це прояви різних домінуючих мотивів - внутрішнього, пізнавального, уникнення, змагання, зміни поточної діяльності, самоповаги тощо. Вони характеризуються адекватною самооцінкою; проникливістю, честолюбством; екстравертованістю; незалежністю; високим контролем бажань і самоконтролем поведінки та ін.

Представникам комунікативного типу властиві легкість в спілкуванні, відкритість, комунікабельність, дипломатичність, проникливість, експресивність, самоконтроль, реалістичність, врівноваженість, стійкість інтересів. Характерними ознаками цього типу є незалежність, самовпевненість, сміливість; життєрадісність; відповідальність, дисциплінованість, старанність; вразливість, переважання інтуїтивності в діях, естетична витонченість; витриманість; вразливість до зауважень; радикалізм, гнучкість; екстравертованість; схильність орієнтуватися на групові норми та ін. В них добре розвинені такі мотиви, як пізнавальний, уникнення, змагання, самоповаги та ін. В емоційній сфері найбільш вираженими є психомоторна та комунікативна емоційність, а також емоційна зрілість.

Представникам інтелектуального типу властиві високі загальні мисленнєві здібності, широкі інтелектуальні інтереси, кмітливість, наполегливість та освіченість. Вони можуть вирішувати абстрактні задачі, швидко навчатися. Характерними ознаками є життєрадісність, врівноваженість, комунікабельність, довірливість, енергійність, відповідальність, моральна нормативність, сміливість, напористість, незалежність, самовпевненість, оригінальність, мрійливість, гнучкість та реалістичність поведінки. У представників цього типу виявився високий рівень аналітико-синтетичної діяльності. Слід зазначити, що їх емоційна сфера найменш розвинена у порівнянні з іншими типами, зокрема за показниками емоційної зрілості, експресивності та ін.

6. Запропоновано емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови, в структурі якого виділено емоційно-мотиваційний, когнітивний й комунікативний компоненти. Реалізація останніх відбувається в умовах занурення та динамічності. Показано, що комунікативний компонент, активізує специфіку мовленнєвої діяльності та лінгвістичні особливості реального спілкування при організації навчання. Емоційно-мотиваційний компонент створює максимальну мобілізацію позитивної пізнавальної активності. Когнітивний компонент стимулює мисленнєві процеси, що задіяні для розв'язання мовленнєвих завдань. Реалізація методу здійснюється за допомогою принципів (врахування індивідуально-особистісних особливостей; технологізації інтенсивного навчання, активізації емоційно-комунікативного потенціалу особистості) та умов (занурення в мовленнєве середовище, динамічність). При цьому важливими психологічними прийомами виступають сугестія, ритмостимуляція, зняття бар'єрів в комунікації, психолого-педагогічний тренінг, емоційна регуляція та ін., а дидактичними - створення проблемних ситуацій, навчання через спілкування, логічне та стисле представлення інформації, емоціогенність дидактичного матеріалу, кругова система обертів в презентації та засвоєнні матеріалу та ін.

7. Результати апробації емоційно-комунікативного методу показали, що у студентів експериментальних груп, сформованих на основі виділених типів, всі показники оволодіння іноземною мовою виявилися більш розвиненими після експерименту в порівнянні з контрольною групою. Особливо це стосується змін у комунікативних вміннях. В групі студентів з домінуванням інтелектуального типу оволодіння мовою найкраще розвинулися лексико-граматичні навички. Студенти мотиваційно-цілеспрямованого типу добре опанували лексико-граматичні та комунікативні навички та вміння. В групі, де в студентів домінував емоційно-оптимістичний тип, також можна простежити добрий розвиток всіх показників успішності освоєння мови. Але найвищі показники успішності оволодіння іноземною мовою виявилися в студентів комунікативного типу.

8. Доведено вагомість емоційно-комунікативних властивостей в процесі інтенсивного засвоєння іноземної мови у всіх умовно виділених типах. Результати формуючого експерименту емпірично підтвердили провідну роль емоційного та комунікативного компонентів в структурі створеного нами методу інтенсифікації навчання. Презентація та активізація дидактичного матеріалу здійснювалася по-різному в кожній групі, спираючись на провідний психологічний механізм

засвоєння інформації, але значущість емоційно-комунікативних властивостей була високою на всіх етапах інтенсивного навчання.

9. Доведено, що емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови студентів виявився успішним в наслідок урахування індивідуально-психологічних особливостей студентів та адекватного психолого-педагогічного підґрунтя, що передбачало занурення в емоціогенні ситуації та мобілізацію внутрішніх ресурсів для орієнтації в мові; посилення комунікативного резерву за рахунок соціальної взаємодії з партнерами по групі з урахуванням фактора статевих відмінностей; презентації словникового запасу за способом розв'язання проблемних ситуацій, здійснюваного багатоканально по «круговій системі», тобто із задіюванням слухового, зорового, тактильного та інших аналізаторів, а також свідомі та підсвідомі форми подачі інформації, які викликали емоційний резонанс; створення умов позитивного стимулювання найменших результатів; організації інтенсивної безперервної комунікативної діяльності з певними паузами для осмислення; представлення навчальних завдань, що мають суто практичну орієнтацію; включення експресивно-динамічного компонента при їх розв'язанні.

Дане дисертаційне дослідження не є вичерпним. Подальший науковий пошук можна здійснювати в рамках удосконалення психолого-педагогічного змісту розробленого емоційно-комунікативного методу навчання іноземної мови та апробації його на інших вибірках, дослідження розвитку іншомовних здібностей в процесі інтенсивного навчання мови, а також уточнення психолого-педагогічних вимог до особистості вчителя, який працює в інтенсивній парадигмі.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

1. Іншакова Е. В. Залежність успішності оволодіння іноземною мовою від психологічних особливостей особистості / Е. В. Іншакова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. – 2007. – № 9-10. – С. 112-118.

2. Дегірменджі Е. В. Психолого-педагогічна модель інтенсивного навчання іноземної мови студентів / Е. В. Дегірменджі, О. Я. Чебикін // Психологічні перспективи. – 2010. – Вип. 16. – С. 288-298.

3. Дегірменджі Е. В. Психолого-педагогічні техніки інтенсифікації процесу навчання іноземним мовам / Е. В. Дегірменджі // Вісник Одеського національного університету імені І.І.Мечникова. Серія “Психологія”. – 2010. – Т.15. – Вип. 4. – С. 50-59.

4. Дегірменджі Е. В. Цілісний розвиток особистості в процесі інтенсивного навчання іноземній мові / Е. В. Дегірменджі // Актуальні проблеми психології : Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія : Зб. наук. праць / [за ред. С.Д. Максименка, М.В. Папучі]. – 2008. – Т. 10. – Вип.6. – С. 216-219.

5. Дегірменджі Е. В. Розвиток комунікативних умінь в умовах інтенсивного навчання іноземної мови: результати тренінгової роботи / Е. В. Дегірменджі // Наука і освіта. – 2012. – №10. – С. 61-66.

6. Дегірменджі Е. В. Емоційно-комунікативний метод інтенсивного навчання іноземної мови студентів: результати апробації / Е. В. Дегірменджі // Наука і освіта. – 2013. – №4. – С. 14-18.

7. Іншакова Е. В. До питання про інтенсивні технології навчання іноземної мови / Е. В. Іншакова : матеріали Міжвузівської наук.-практ. конф. [“Актуальні проблеми сучасної науки”], (27 травня 2006 р.) / МОН України, Південноукр. держ. пед. ун-т. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2006. – С.17-20.

8. Inshakova E. V. Intensification of Foreign Language Acquisition – an Important Part of Modern Education / E.V. Inshakova: матеріали Міжнар. симпозиуму [“Революція в університетській освіті: глобалізація та індивідуалізація – погляд у майбутнє”], (25-30 травня 2007 р.) / МОН України, Південноукр. держ. пед. ун-т. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2007. – С.54-55.

9. Дегірменджі Е. В. Психологічна складова інтенсифікації процесу навчання іноземним мовам / Е. В. Дегірменджі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Методологічні засади практичної психології”], (28-29 січня 2008 р.) / МОН України, П.-Хмельн. держ. пед. ун-т. – П.-Хмельницький: Вид-во “Главник”, 2008. – С.11-12.

10. Дегирменджи Э. В. Об одном из подходов психологического обеспечения интенсификации обучения иностранному языку / Э. В. Дегирменджи : материалы Междунар. научн. конф. [“Актуальные вопросы современной психологии и педагогики”], (28 октября 2009 г.) / МОН РФ, НП «Аргумент». – Липецк: Изд. центр “Де факто”, 2009. – С.255-258.

11. Degirmendzhi E. V. Psychological Pedagogical Training as One of the Intensive Ways of Foreign Languages Teaching / E. V. Degirmendzhi : материалы Междунар. науч.-практ. конф. [“Личность и общество: проблемы философии, психологии и социологии”], (февраль 2010 г.) / МОН РФ, Пензен. гос. технолог. акад. – Пенза: Приволжский дом знаний, 2010. – С.17-19.

12. Дегірменджі Е. В. Розвиток психологічних знань як основа становлення інтенсивних технологій навчання іноземним мовам / Е. В. Дегірменджі : матеріали Междунар. науч.-практ. конф. [“Современные направления теоретических и прикладных исследований 2010”], (15-26 марта 2010 г.) / МОН Украины, Одес. нац. мор. ун-т. – Т.24. – Педагогика, психология и социология. – Одесса: Черноморье, 2010. – С.17-20.

13. Дегірменджі Е. В. Методика діагностики здібностей до оволодіння іноземною мовою: результати апробації / Е. В. Дегірменджі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [“Ідивідуально-психологічні якості особистості майбутніх психологів та їх динаміка у період професійної підготовки”], (20 травня 2010 р.) / МОН України, Південноукр. нац. пед. ун-т. – Одеса: СМІЛ, 2010. – С.42-46.

14. Дегірменджі Е. В. Запитання як компонент мовленнєвого репертуару вчителя англійської мови в контексті інтерактивної парадигми / Е. В. Дегірменджі, Т. С. Єременко : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. [“Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних та психолого-педагогічних дисциплін”], (19-20 квітня 2013 р.) / МОН України, Кримськ. гуманіт. ун-т. – Ялта - Євпаторія: РВВ КГУ; ЕІСН КГУ, 2013. – С.29-33.

АНОТАЦІЇ

Дегірменджи Е.В. Психологічні особливості інтенсивного навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Одеса, 2013.

Дисертацію присвячено вивченню психологічних особливостей інтенсивного навчання іноземної мови студентів вищих навчальних закладів.

У роботі розширено розуміння поняття інтенсивного навчання. Досліджено витoki зародження технологій інтенсивного навчання, принципи та підходи щодо його організації. Розглянуто особистісні чинники успішності оволодіння іноземною мовою. Розроблено методику діагностики рівня успішності оволодіння англійською мовою на початковому етапі. Апробація створеного психодіагностичного інструменту показала належну ступінь його валідності та надійності.

Теоретично обґрунтовано та емпірично перевірено емоційно-комунікативний метод навчання іноземної мови, структура якого містить емоційно-мотиваційний, когнітивний й комунікативний компоненти. Проведені кількісний, якісний і статистичний аналізи підтвердили ефективність запропонованого методу. Виділено типи оволодіння іноземною мовою: емоційно-оптимістичний, мотиваційно-спрямований, інтелектуальний, комунікативний.

Ключові слова: інтенсифікація, емоційно-комунікативний метод, інтенсивне навчання іноземної мови, психологічні детермінанти, мовні та мовленнєві вміння, типи оволодіння іноземною мовою.

Дегирменджи Э. В. Психологические особенности интенсивного обучения иностранному языку студентов высших учебных заведений. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.07 - педагогическая и возрастная психология. - Государственное учреждение «Пивденноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского», Одесса, 2013.

Диссертация посвящена изучению психологических особенностей интенсивного обучения иностранному языку студентов высших учебных заведений.

На основе анализа научной литературы расширено понятие интенсивного обучения, которое трактуется нами как процесс, ограниченный во времени, обеспечивающий усвоение значительного объема информации с максимальным эффектом запоминания и воспроизведения ее путем актуализации психологических возможностей личности. Исследованы истоки зарождения интенсивных технологий обучения, принципы и подходы к его организации. Рассмотрены личностные факторы успешности овладения иностранным языком, к которым относятся развитые познавательные возможности, общеинтеллектуальные, языковые способности, аффективные особенности, состояние мотивации, отношение к языку и к практике его овладения и др. Обобщено психологическое содержание существующих методов интенсивного обучения иностранному языку.

Разработана методика диагностики уровня успешности овладения английским языком на начальном этапе, которая состоит из диагностического, лингвистического и коммуникативного показателей. Прогностический показатель включает особенности проявлений внимания, памяти, мышления, восприятия; лингвистический - имеющиеся грамматические и лексические умения и навыки; коммуникативный - отражает иноязычные коммуникативные умения. Апробация созданного психодиагностического инструмента показала надлежащую степень валидности и надежности.

Теоретически обоснован и эмпирически проверен эмоционально-коммуникативный метод обучения иностранному языку, концептуальная модель которого содержит три компонента: эмоционально-мотивационный, когнитивный и коммуникативный, реализация которых происходит в условиях погружения и динамичности. Проведенные количественный, качественный и статистический анализы подтвердили эффективность предложенного метода. Выделены типы овладения иностранным языком: эмоционально-оптимистический, мотивационно-направленный, интеллектуальный, коммуникативный.

Ключевые слова: интенсификация, эмоционально-коммуникативный метод, интенсивное обучение иностранному языку, психологические детерминанты, языковые и речевые умения, типы овладения иностранным языком.

Dehirmendzhi E.V. Psychological characteristics of intensive teaching foreign language to university students. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate's degree of psychological sciences, specialty 19.00.07 – Educational and Developmental Psychology – State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Odesa, 2013.

The thesis is devoted to the problem of psychological characteristics of University intensive foreign language teaching.

The notion of intensive teaching has been broadened, approaches, principles and factors of its organization have been investigated. There have been analyzed psychological determinants of foreign languages' acquisition.

The procedure diagnosing progress in a foreign language acquisition has been offered and empirically proved.

The emotive-communicative method of teaching foreign languages which consists of communicative, cognitive, emotional-motivational components has been worked out and checked. There have been pointed out and described four psychological types of students according to different ways of their foreign language acquisition in terms of intensive teaching (emotional-optimistic, motivational-purposeful, intellectual, communicative).

Key words: intensification, emotive-communicative method, intensive foreign language teaching, psychological determinants, linguistic and communicative skills, types of a foreign language acquisition.